

میزان تأثیر به‌کارگیری بانک‌های اطلاعاتی کتابشناسی بر کارایی و رضایت شغلی کتابداران کتابخانه ملی ایران

زهرا حداد^۱

چکیده

این تحقیق با هدف بررسی و نمایان ساختن دیدگاه کتابداران کتابخانه ملی درباره تأثیر به‌کارگیری بانک‌های اطلاعاتی کتابشناسی (شامل بانک‌های اطلاعاتی کتابشناسی ملی ایران، بریتانیا، آمریکا، مارک و همچنین اینترنت) بر میزان کارایی و رضایت آنان در سال ۱۳۸۱ انجام شده است و تأثیر افزایش میزان به‌کارگیری فناوری اطلاعات در افزایش کارایی، آموزش، برقراری ارتباط، رضایت شغلی، حقوق، اعتبار شغلی، ارتقاء شغلی، آگاهی تخصصی، سرعت در کار، نظم، سادگی، پیچیدگی، جذابیت کار، افزایش اوقات فراغت، میزان نظارت مدیران بر کار آنها و ترجیح نظام‌های فناوری جدید نسبت به نظام‌های دستی سنجیده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که عامل کسب آگاهی تخصصی با حدود ۹۷/۸ درصد، بالاترین افزایش و عوامل اعتبار شغلی، ارتقاء شغلی و افزایش حقوق هر کدام به میزان ۲ و ۲ درصد پایین‌ترین افزایش را داشته است.

کلیدواژه‌ها

کتابخانه ملی، بانک‌های اطلاعاتی، رضایتمندی، بازده کار

مقدمه

چون شبکه‌های تخصصی و شبکه‌های جهانی به ویژه اینترنت را به بار آورده است. در جهان امروز که اطلاعات یک ابزار مهم برنامه‌ریزی راهبردی، و فناوری اطلاعات، یک منبع قدرت به شمار می‌رود، با توجه به حجم رو به فزونی اطلاعات می‌توان

اطلاعات ابزار ویژه‌ای است که با دریافت و ارسال آن می‌توان انگیزه به وجود آورد، همچنین راهکار مهمی در جهت دادن و سازماندهی انگیزه‌ها نیز به حساب می‌آید. رشد اطلاعات به کمک افزایش ابزارها بر توسعه و تقویت تأثیر متقابل گذاشته و در نتیجه جریان‌های بزرگ‌تری

۱. کارشناس کتابداری و اطلاع‌رسانی سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

گفت: کسانی در این راه پیشگام و موفقند که مجهز به مدیریت راهبردی، تجهیزات اطلاعاتی و ابزار دقیق، نیروی انسانی متخصص، ارتباط با پایگاه‌های اطلاعاتی و دسترسی به ارتباط از راه دور با نظام‌های تخصصی در حوزه کاری، همراه با آموزش کاربردی مداوم برای استفاده بهینه از خدمات باشند. همچنین توانایی ارزیابی خود برای سازماندهی صحیح نیز آینده داشته باشند (۱۲: ۵۷-۷۱).

در فرایند ماشینی کردن کتابخانه‌ها در کشورهایی مثل کشور ما برای به‌کارگیری فناوری اطلاعات چند گام اساسی لازم است. گام نخست به عهده مدیریت راهبردی است که مهم‌ترین نقش را دارد و گام بعدی توسط کتابداران متخصص که عامل مهمی در تهیه نظام‌های فناورانه به حساب می‌آیند باید برداشته شود.

اهداف

با گذشت کمتر از چهار دهه از ظهور فناوری اطلاعات نمی‌توان نقش اساسی آن را به عنوان یک عنصر پویا در توسعه اطلاع‌رسانی روزمره کتابخانه‌ها بدون استفاده از تجهیزات و شبکه‌های رایانه‌ای نادیده انگاشت (۱۶: ۸-۲۵).

در فرایند ماشینی کردن کتابخانه‌ها در کشورهایی مثل کشور ما برای به‌کارگیری فناوری اطلاعات چند گام اساسی لازم است. گام نخست به عهده مدیریت راهبردی است که مهم‌ترین نقش را دارد و گام بعدی توسط کتابداران متخصص که عامل مهمی در تهیه نظام‌های فناورانه به حساب می‌آیند باید برداشته شود. در زمینه اجرایی نیز نباید نقش عواملی چون تجهیزات فنی، پایگاه‌های اطلاعاتی و آموزش را با توجه به جایگاه‌های مختلف کاری فراموش کرد. ارتقاء در توسعه نظام فناوری اطلاعات، لازمه و ماهیت اصلی کار کتابخانه‌ها، به‌ویژه کتابخانه ملی به‌شمار می‌آید و این ما را بر آن داشته تا به بررسی استفاده از این فناوری در کتابخانه ملی ایران بپردازیم. «کتابخانه ملی ایران، علی‌رغم اینکه در بسیاری از جهات در سازماندهی دستی مدارک، پیشرو و راهنمای

سایر کتابداران کشور است، اما در زمینه مکانیزاسیون اطلاعات، سابقه و تجربه چندانی ندارد... در طی یکی دو سال اخیر کتابخانه ملی ایران با گردآوری بخشی از تجهیزات مورد نیاز در زمینه مکانیزاسیون کردن مجموعه‌ها اقدام کرده است» (۱۳: ۶۶).

بررسی عملکرد کتابخانه ملی در راستای وصول به اهداف از ضروریات است. برنامه «توسعه و کاربری فناوری ارتباطات و اطلاعات ایران» (تکفا) مصوب شورای عالی اطلاع‌رسانی (۸: ۸) انگیزه دیگر برای تحقیق و بررسی میزان رضایت از به‌کارگیری فناوری اطلاعات در کتابخانه ملی ایران (که یکی از مهم‌ترین نهادها در این زمینه است) با توجه به اهداف برنامه تکفا شد.

پرسش‌های پژوهش

روش گردآوری اطلاعات، پرسشنامه است.

پرسش‌های اساسی پرسشنامه درباره میزان رضایت کارکنان درباره نقش فناوری که میان کتابداران متخصص و غیرمتخصص توزیع شد حول این محورها بوده است:

۱. میزان افزایش به‌کارگیری فناوری اطلاعات در واحد خود طی چهار سال اخیر؛
۲. میزان افزایش کارایی فرد با توجه به کاربرد فناوری اطلاعات؛
۳. نقش مدیران کتابخانه در به‌کارگیری فناوری اطلاعات؛
۴. نقش کتابخانه در آموزش فناوری اطلاعات؛
۵. میزان تجهیزات و امکانات با توجه به کاربرد فناوری اطلاعات؛
۶. نقش فناوری اطلاعات در افزایش حقوق، اعتبار شغلی، ارتقاء شغلی، آگاهی تخصصی؛
۷. نقش فناوری اطلاعات در افزایش سرعت، نظم، سادگی، پیچیدگی، جذابیت کار؛
۸. نقش فناوری اطلاعات در افزایش اوقات فراغت؛
۹. میزان نظارت مدیران با توجه به کاربرد فناوری اطلاعات؛
۱۰. نقش فناوری اطلاعات در بیگانگی افراد نسبت به یکدیگر؛
۱۱. میزان رضایت در کار با فناوری جدید.

جامعه آماری

جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق همه کارکنان کتابخانه ملی در بخش‌ها و ساختمان‌های مختلف بود که از نظر کاری با فناوری اطلاعات ایجاد شده در کتابخانه سروکار دارند.

لازم به توضیح است که در تعریف کلی بخش‌های ذکر شده در جداول پرسشنامه‌های ارسالی، برخی بخش‌ها به جهت ارتباط کاری نزدیک با یکدیگر در یک قسمت گنجانده شده‌اند.

از ۱۵۰ پرسشنامه ارسالی ۱۰۳ مورد (یعنی بیش از ۶۸ درصد) تکمیل و عودت داده شد که بررسی‌های انجام شده مبتنی بر همین تعداد پرسشنامه بوده است.

پیشینه پژوهش

برخی پژوهش‌هایی که با موضوع تحقیق ارتباط داشت از این قرارند:

طبق یافته‌های تحقیق ربابه فرهادی با عنوان «بررسی وضعیت موجود کتابخانه‌های دانشگاهی شیراز با نگرش کتابداران و کاربرد تکنولوژی‌های اطلاعاتی...» مشکلات عمده که موجب عدم استفاده از فناوری اطلاعات می‌شد از این قرارند:

عدم آموزش استفاده از رایانه، فقدان امکانات، خرابی نظام‌های رایانه‌ای، قطع شبکه، نداشتن تخصص موضوعی، عدم شناخت راهبرد جستجو و عدم تسلط به زبان انگلیسی (۱۱).

امان‌الله قنبری پورمحمدآبادی در تحقیق خود با عنوان «بررسی سیستم‌های رایانه‌ای موجود در کتابخانه‌های ایران»، عدم برنامه‌ریزی کلان و نیز عدم هماهنگی کتابخانه‌ها را دلیل ناتوانی کتابداران در رویارویی با نظام‌های رایانه‌ای عنوان کرده است (۱۳: ۶۶).

شعله تاج در تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل به‌کارگیری رایانه در کتابخانه‌های دانشکده‌های دانشگاه تهران»، فقدان مدیریت متخصص در رأس کتابخانه‌ها، کمبود کارکنان متخصص در کتابخانه‌ها، فقدان برنامه‌ریزی اصولی در تأمین بودجه، عدم توجه به نیاز استفاده‌کنندگان را دلایل عدم به‌کارگیری صحیح نظام رایانه‌ای در کتابخانه‌ها عنوان کرده است (۶).

شهلا امام‌العریزی در تحقیق خود با عنوان «بررسی

چگونگی استفاده از رایانه در کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران» به این نتیجه رسید که کتابخانه‌های تخصصی گروه فنی و مهندسی، هم در زمینه کاربرد تجهیزات رایانه‌ای و هم در زمینه برنامه‌ریزی رایانه‌ای، پیشرفته‌تر از کتابخانه‌های تخصصی گروه‌های دیگر عمل کرده‌اند (۳).

فاطمه باقری در تحقیق خود با عنوان «بررسی میزان رضایت شغلی کتابداران کتابخانه‌های تخصصی و دانشگاهی شهرستان کرج» بیان داشته است که میزان رضایت کتابداران از امکانات مادی، آموزشی و امنیت شغلی در سطحی پایین‌تر از حد متوسط است، میزان رضایت کتابداران از مدیریت و پایگاه اجتماعی در حد متوسط است و در این میان میزان رضایت کتابداران از روابط انسانی موجود در محیط کارشان بیش از حد متوسط است (۵: ۹۰-۱۰۱).

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

داده‌های اخذ شده از پرسشنامه ارسالی، براساس شاخص‌های تعیین شده در قالب دو دیدگاه کتابداران متخصص و کتابداران غیرمتخصص و همچنین

ارتباطکاری افراد در بخش‌های مختلف کتابخانه با فناوری در جداول آمده و تجزیه و تحلیل شده‌اند. برای مقایسه دو گروه از فرمول "آزمون نسبت‌ها" استفاده شد:

$$Z = \frac{P1-P2}{\sqrt{\left(\frac{F1+F2}{n1+n2}\right)\left(1+\frac{F1+F2}{n1+n2}\right)\left(\frac{1}{n1}+\frac{1}{n2}\right)}}$$

فرمول Z گویای تفاوت نظر کتابداران متخصص و غیرمتخصص در هر یک از عوامل است. این Z با Z بحرانی که با در نظر گرفتن خطای ۰/۰۵ برای ۱/۹۶± است، مقایسه می‌شود بدین ترتیب که اگر Z مشاهده شده در فاصله ۱/۹۶ تا ۱/۹۶- قرار داشته باشد تفاوت معنادار نیست، اما اگر قبل از ۱/۹۶- و بعد از ۱/۹۶ قرار داشته باشد، تفاوت معنادار است.

مدارک به ترتیب با ۴/۸۵ درصد و ۲۳/۳ درصد است. در جدول ۲ نظر کارکنان درباره میزان افزایش به‌کارگیری فناوری اطلاعات طی چهار سال اخیر بررسی شده است. یافته‌های این جدول نشان می‌دهد ۵۳/۲۹ درصد از کل افراد معتقدند که به‌کارگیری فناوری اطلاعات طی چهار سال گذشته نسبت به قبل افزایش داشته است که در میان کتابداران متخصص این رقم ۳۴/۹ درصد و در میان کتابداران غیرمتخصص ۱۸/۳۹ درصد بوده است. در اینجا مقدار Z مشاهده شده ۰/۲ است که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص در مورد میزان افزایش به‌کارگیری فناوری وجود ندارد.

در مورد افزایش کارایی فردی جمعاً ۷۸/۵ درصد از کتابداران اعتقاد به تأثیر فناوری در کارایی فردی خویش

جدول ۱. توزیع فراوانی افراد جامعه مورد تحقیق به تفکیک مقطع تحصیلی

جمع		کتابداران غیرمتخصص		کتابداران متخصص		توزیع نیروی انسانی از نظر رشته و میزان تحصیلات
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲۳/۳	۲۴	۴/۸۵	۵	۱۸/۴۴	۱۹	کارشناسی ارشد و بالاتر
۶۱/۱۶	۶۳	۲۳/۳	۲۴	۳۷/۸۶	۳۹	کارشناسی
۸/۷۳	۹	—	—	۸/۷۳	۹	کاردانی
۶/۷۹	۷	۶/۷۹	۷	—	—	دیپلم
۹۹/۹۸	۱۰۳	۳۴/۹۵	۳۶	۶۵	۶۷	جمع

داشته‌اند که در این میان تعداد کتابداران متخصص با ۵۴/۳ درصد از کتابداران غیرمتخصص با ۲۴/۲ درصد، بیشتر بوده است در اینجا مقدار Z مشاهده شده ۲ است، که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص نسبت به میزان کارایی فردی وجود دارد.

جدول ۳ به منظور بررسی نقش مدیران و آموزش در به‌کارگیری فناوری اطلاعات تهیه شده است. طبق یافته‌های این جدول در مجموع ۵۷/۱ درصد از افراد جامعه مورد تحقیق اعتقاد به نقش مثبت مدیران در به‌کارگیری فناوری اطلاعات داشته‌اند که درصد کتابداران

جدول ۱ به منظور آگاهی از میزان تحصیلات و همچنین نوع رشته تحصیلی تنظیم شده است. داده‌های این جدول حاکی از آن است که در کل بخش‌های کتابخانه، تعداد کتابداران متخصص با ۶۵ درصد، بیش از کتابداران غیرمتخصص با ۳۴/۹۵ درصد است. بالاترین مقطع تحصیلی با ۶۱/۱۶ درصد با مدرک کارشناسی، و پایین‌ترین میزان مربوط به مدرک دیپلم با ۶/۲۱ درصد است. درصد کتابداران متخصص با مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر، کارشناسی و کاردانی به ترتیب با ۱۸/۴۴ درصد و ۳۷/۸۶ درصد و ۸/۷۳ درصد است. درصد کتابداران غیرمتخصص با همین

جدول ۴. نظر کتابداران درباره وضعیت افزایش تجهیزات و امکانات با توجه به میزان فناوری

وضعیت	میزان تجهیزات و امکانات					
	زیاد		متوسط		کم	
کتابداران متخصص	تعداد	۱	۱۶	۵۰	۱	۱۱
	درصد	۰/۹۷	۱۵/۵	۴۸/۵	۰/۹۷	۱۰/۶
	تعداد	۱	۱۱	۲۴	۲	۲۴
	درصد	۰/۹۷	۱۰/۶	۲۳/۳	۱/۹	۲۳/۳
	تعداد	۲	۳۷	۷۴	۲	۷۴
	درصد	۱/۹	۳۶/۲	۷۱/۸	۱/۹	۷۱/۸
کتابداران غیرمتخصص	تعداد	۲	۱۱	۲۴	۲	۲۴
	درصد	۱/۹	۱۰/۶	۲۳/۳	۱/۹	۲۳/۳
	تعداد	۲	۱۱	۲۴	۲	۲۴
	درصد	۱/۹	۱۰/۶	۲۳/۳	۱/۹	۲۳/۳
	تعداد	۲	۳۷	۷۴	۲	۷۴
	درصد	۱/۹	۳۶/۲	۷۱/۸	۱/۹	۷۱/۸
جمع	تعداد	۲	۳۷	۷۴	۲	۷۴
	درصد	۱/۹	۳۶/۲	۷۱/۸	۱/۹	۷۱/۸
	تعداد	۲	۳۷	۷۴	۲	۷۴
	درصد	۱/۹	۳۶/۲	۷۱/۸	۱/۹	۷۱/۸
	تعداد	۲	۳۷	۷۴	۲	۷۴
	درصد	۱/۹	۳۶/۲	۷۱/۸	۱/۹	۷۱/۸

متخصص ۳۷/۸، و کتابداران غیرمتخصص ۱۹/۳ بوده است. در اینجا مقدار Z مشاهده شده ۰/۳- است که نشان می‌دهد میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص تفاوت معناداری وجود ندارد.

همچنین در بررسی میزان نقش آموزش در به‌کارگیری فناوری، متأسفانه بیش از ۶۷/۹ درصد اعتقادی به نقش مثبت آموزش در این زمینه نداشته‌اند و در مجموع فقط ۲ درصد اعتقاد به تأثیر زیاد و ۲۹ درصد اعتقاد به تأثیر متوسط داشته‌اند. در اینجا مقدار Z مشاهده شده ۰/۴۲ است که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص در مورد نقش آموزشی وجود ندارد.

جدول ۴ وضعیت افزایش تجهیزات و امکانات کتابخانه را با توجه به فناوری موجود نشان می‌دهد. طبق یافته‌های جدول، در مجموع ۷۱/۸ درصد از کل کتابداران (۴۸/۵ درصد کتابداران متخصص و ۲۳/۳ درصد کتابداران غیرمتخصص) اعتقاد داشتند که امکانات و تجهیزات کتابخانه با توجه به فناوری اطلاعات موجود در کتابخانه کم است. در اینجا مقدار Z مشاهده شده ۱/۲۲- است که تفاوت معناداری را میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص در مورد افزایش تجهیزات و امکانات موجود نشان نمی‌دهد.

در مجموع ۷۱/۸ درصد از کل کتابداران (۴۸ درصد کتابداران متخصص و ۲۳/۳ درصد کتابداران غیرمتخصص) اعتقاد داشتند که امکانات و تجهیزات کتابخانه با توجه به فناوری اطلاعات موجود در کتابخانه کم است.

جدول ۵ نشان‌دهنده نظر کتابداران درباره نقش فناوری در وضعیت افزایش حقوق، اعتبار شغلی، ارتقاء شغلی، و آگاهی تخصصی است. جدول فوق نشان می‌دهد در مجموع ۲ درصد از کتابداران (کتابداران متخصص با صفر درصد و کتابداران غیرمتخصص با ۲ درصد) اعتقاد به افزایش حقوق داشته‌اند. در اینجا مقدار Z مشاهده شده ۲- است که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص در مورد افزایش حقوق وجود دارد.

جدول ۵. نظر کتابداران درباره میزان نقش فناوری در افزایش حقوق، اعتبار شغلی، ارتقاء شغلی، آگاهی تخصصی

وضعیت	کتابداران متخصص		کتابداران غیرمتخصص		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
افزایش حقوق	۰	-	۲	۲	۲	۲
اعتبار شغلی	۰	-	۳	۳	۳	۳
ارتقاء شغلی	۲	۲	۱	۱	۳	۳
آگاهی تخصصی	۶۴	۶۲/۱	۳۱	۳۰	۹۵	۹۲/۲

همچنین در مجموع ۳ درصد از کتابداران (کتابداران غیرمتخصص با ۳ درصد و کتابداران متخصص با صفر درصد) افزایش اعتبار شغلی خویش در کتابخانه را تا حدودی بیان داشته‌اند. در اینجا مقدار Z مشاهده شده ۴- است که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص در مورد اعتبار شغلی وجود دارد.

همچنین جدول فوق مبین آن است که پس از ورود فناوری اطلاعات مرتبه شغلی افراد در مجموع ۳ درصد (کتابداران متخصص ۲ درصد و کتابداران غیرمتخصص ۱ درصد) ارتقاء یافته است. در اینجا مقدار Z مشاهده شده ۰ (صفر) است که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص در ارتقاء شغلی وجود ندارد.

همچنین در مجموع ۹۲/۲ درصد از کتابداران اعتقاد داشته‌اند که ورود فناوری اطلاعات موجب آگاهی تخصصی آنان شده است که در این میان ۶۲/۱ درصد را کتابداران متخصص و ۳۰ درصد را کتابداران غیرمتخصص تشکیل می‌دهند. با توجه به مقدار Z مشاهده شده که ۱/۵ است مشخص می‌شود تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص وجود ندارد.

همچنین در مجموع ۹۳/۲۰ درصد از کتابداران ۶۱/۱۶ درصد کتابداران متخصص و ۳۲ درصد کتابداران غیرمتخصص) اعتقاد به افزایش سرعت پس از ظهور فناوری اطلاعات داشته‌اند. که مقدار Z مشاهده شده ۰/۴ است و نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص در این مورد وجود ندارد.

همچنین در مجموع ۵۵/۳۳ درصد از کتابداران ۴۰/۷۷ درصد کتابداران متخصص و ۱۴/۵ درصد کتابداران غیرمتخصص) اعتقاد به افزایش عامل نظم پس از به وجود آمدن فناوری اطلاعات داشته‌اند. در این میان ۲۳/۳ درصد را کتابداران متخصص و ۲۴ درصد را کتابداران غیرمتخصص تشکیل می‌دهند.

همچنین در مجموع ۲۷/۱۸ درصد از کتابداران ۲۸ درصد کتابداران متخصص و ۱۲/۶۲ درصد کتابداران غیرمتخصص) اعتقاد به افزایش جذابیت پس از به وجود آمدن فناوری اطلاعات داشته‌اند. در این میان ۲۷/۱۸ درصد را کتابداران متخصص و ۲۸ درصد را کتابداران غیرمتخصص تشکیل می‌دهند.

جدول ۶. وضعیت افزایش سرعت، نظم، سادگی، پیچیدگی، جذابیت امور از دیدگاه جامعه تحقیق

وضعیت	کتابداران متخصص		کتابداران غیرمتخصص		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
سرعت	۶۳	۶۱/۱۶	۳۳	۳۲	۹۶	۹۳/۲۰
نظم	۴۲	۴۰/۷۷	۱۵	۱۴/۵	۵۷	۵۵/۳۳
سادگی	۲۴	۲۳/۳	۱۱	۱۰/۶	۳۵	۳۳/۹۸
پیچیدگی	۰	-	۰	-	۰	-
جذابیت	۲۸	۲۷/۱۸	۱۳	۱۲/۶۲	۴۱	۳۹/۸۰

در مجموع ۳۹/۸۰ درصد از کتابداران (۲۷/۱۸) درصد کتابداران متخصص و ۱۲/۶۲ درصد کتابداران غیرمتخصص) اعتقاد به جذابیت کار پس از ظهور فناوری داشته‌اند. در مجموع ۷۶/۶۹ درصد از افراد اعتقادی به افزایش اوقات فراغت پس از ورود فناوری نداشته‌اند.

مقدار Z مشاهده شده ۰ (صفر) است که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص در این مورد وجود ندارد.

همچنین در مجموع ۳۹/۸۰ درصد از کتابداران (۲۷/۱۸) درصد کتابداران متخصص و ۱۲/۶۲ درصد کتابداران غیرمتخصص) اعتقاد به جذابیت کار پس از ظهور فناوری داشته‌اند. در اینجا مقدار Z مشاهده شده ۰/۶ است، که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص در این مورد وجود ندارد.

برای تعیین وضعیت اوقات فراغت کارکنان پس از ظهور فناوری جدید جدول ۷ تدوین گردیده است. نتایج حاکی از آن است که در مجموع ۷۶/۶۹ درصد از افراد اعتقادی به افزایش اوقات فراغت پس از ورود فناوری نداشته‌اند. در مورد افزایش زمان فراغت این رقم به ترتیب ۱۶/۵۰ درصد کتابداران متخصص و ۶/۷۹ درصد کتابداران غیرمتخصص بوده است. در اینجا Z مشاهده شده ۰/۵۵ است که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص در مورد این عامل وجود ندارد.

جدول ۸ برای تبیین نظر جامعه مورد تحقیق پس

اینجا مقدار Z مشاهده شده ۲/۱ است که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص در این مورد وجود دارد.

همچنین در مجموع ۳۳/۹۸ درصد از کتابداران (۲۳/۳) درصد کتابداران متخصص و ۱۰/۶ درصد کتابداران غیرمتخصص) اعتقاد به سادگی (راحتی کار) پس از ظهور فناوری اطلاعات داشته‌اند. در اینجا مقدار Z مشاهده شده ۰/۵ است که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابدار متخصص و غیرمتخصص در این مورد وجود ندارد.

همچنین هیچ‌یک از کتابداران اعتقادی به پیچیدگی کار پس از ظهور فناوری اطلاعات نداشته‌اند. در اینجا

جدول ۷. نظر کتابداران درباره وضعیت افزایش زمان فراغت کارکنان

وضعیت جامعه مورد تحقیق		بلی		خیر
		تعداد	درصد	
کتابداران متخصص	۱۷	۱۶/۵۰	۵۰	۴۸/۵۴
کتابداران غیرمتخصص	۷	۶/۷۹	۲۹	۲۸/۱۵
جمع	۲۴	۲۳/۳	۷۹	۷۶/۶۹

جدول ۸. دیدگاه کتابداران درباره افزایش نظارت مدیران

وضعیت جامعه مورد تحقیق		بلی		خیر	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد
کتابداران متخصص	۱۲	۱۱/۶۵	۴۹	۴۷/۵۷	۵/۸۲
کتابداران غیرمتخصص	۴	۳/۸۸	۲۷	۲۶/۲۱	۴/۸۵
جمع	۱۶	۱۵/۵۳	۷۶	۷۳/۷۸	۱۰/۶۷

جدول ۹. دیدگاه کتابداران درباره افزایش بیگانگی از یکدیگر پس از ورود فناوری جدید

وضعیت جامعه تحقیق		بلی		خیر		تا حدودی	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۹	۸/۷۳	۵۷	۵۵/۳۳	۱	۰/۹۷	کتابداران متخصص	
۳	۲/۹۱	۳۲	۳۱/۰۶	۱	۰/۹۷	کتابداران غیرمتخصص	
۱۲	۱۱/۶۵	۸۹	۸۶/۴	۲	۱/۹۴	جمع	

از ورود فناوری اطلاعات بر نظارت مدیران به کارکنان است. این جدول نشان می‌دهد که در مجموع ۲۷/۲ درصد معتقدند پس از ظهور فناوری، مدیران بیشتر به امور کتابخانه نظارت داشته‌اند که از این مقدار ۱۷/۴۷ درصد کتابداران متخصص و ۸/۷۳ درصد کتابداران غیرمتخصص بوده‌اند. در اینجا Z مشاهده شده است که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص وجود ندارد.

فناوری جدید احساس رضایت دارند، جدول ۱۰ تنظیم گردیده است. مطابق جدول بالا در مجموع ۸۲/۵۲ درصد از افراد جامعه تحقیق رضایت خود را از کار با نظام ماشینی بیان کرده‌اند که از این مقدار ۳۲/۰۴ درصد کتابدار متخصص و ۱۵/۵۳ درصد کتابدار غیرمتخصص بوده‌اند. در اینجا مقدار Z مشاهده شده است که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص در این زمینه وجود ندارد.

نتیجه‌گیری

مدرک و رشته تحصیلی

۹۹/۹۵ درصد از کتابداران کتابخانه دارای تحصیلات دانشگاهی هستند که ۶۵ درصد در رشته کتابداری

برای پاسخ به این سؤال که کار با فناوری جدید به چه میزان موجب بیگانگی افراد از یکدیگر شده، جدول ۹ تدوین گردیده است. مطابق جدول بالا در مجموع ۸۶/۴ درصد اعتقادی به بیگانگی افراد پس از ورود فناوری نداشته‌اند. فقط ۸/۷۳ درصد از کتابداران متخصص و ۲/۹۱ درصد از کتابداران غیرمتخصص (در مجموع ۱۱/۶۵ درصد) به بیگانگی افراد از یکدیگر پس از ورود فناوری جدید معتقدند. در اینجا Z مشاهده شده است که نشان می‌دهد تفاوت معناداری میان دیدگاه کتابداران متخصص و غیرمتخصص وجود ندارد. برای پاسخ به این سؤال که آیا کتابداران از کار با

در مجموع ۸۲/۵۲ درصد از افراد جامعه تحقیق رضایت خود را از کار با نظام ماشینی بیان کرده‌اند که از این مقدار ۳۲/۰۴ درصد کتابدار متخصص و ۱۵/۵۳ درصد کتابدار غیرمتخصص بوده‌اند.

جدول ۱۰. دیدگاه جامعه تحقیق درباره ترجیح نظام دستی به ماشینی

وضعیت جامعه تحقیق		بلی		خیر		تا حدودی	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۳۳	۳۲/۰۴	۱۱	۱۰/۶۸	۲۳	۲۲/۳۳	کتابداران متخصص	
۱۶	۱۵/۵۳	۷	۶/۸	۱۳	۱۲/۶۲	کتابداران غیرمتخصص	
۴۹	۴۷/۵۷	۱۸	۱۷/۴۸	۳۶	۳۴/۹۵	جمع	

افزایش کارایی، افزایش درآمد با توسعه منابع اطلاعاتی جدید و مانند آن می‌شود، مرکز خود را در رسیدن به اهداف خود باری دهند (۱۰).

تأثیر فناوری در افزایش کارایی فردی

در مجموع ۷۸/۵ درصد از کتابداران به تأثیر فناوری در افزایش کارایی خویش اذعان داشته‌اند. البته باید توجه داشت که کارکنان کتابخانه ملی ایران دیدگاه نسبتاً روشنی به اهداف کتابخانه دارند و به نقش خود در مشارکت و باری به سازمان خویش واقف هستند. در این میان نباید از خاطر برد که کمبود امکانات و نبود برنامه‌ریزی صحیح برای آموزش، و همچنین احساس نیاز کتابداران به یادگیری نظام ماشینی و تفکر خودیادگیری و یادگیری دائم در آنها ایجاد شده است. «یادگیری دائم باعث انعطاف و سازگاری ما می‌شود، ما را فعال، کوشا و قادر به مشارکت در تغییر جامعه و زندگی کاری می‌سازد» (۲۱:۴). درباره ویژگی‌های مربی خوب نیز آمده است: «باید دارای مطالعه مستمر در حوزه کاری خویش باشد، در ویژگی‌های یک فراگیر خوب نیز این ویژگی‌ها با تأکید بیشتری بیان می‌شود» (۷).

نقش مدیران در به‌کارگیری فناوری

در مجموع ۵۷/۱ درصد از کتابداران به نقش مدیران و سیاست‌های آنان در افزایش کاربرد فناوری اذعان داشته‌اند. باید این حقیقت را پذیرفت که مدیران با اتخاذ سبک مدیریتی خود، نوع نگرش، رفتار و عملکرد خود را نسبت به کتابداران تا حد زیادی تعیین و تعریف می‌کنند. اگر این شیوه‌های اتخاذ شده در قالب صحیح خود قرار گیرد آثاری از قبیل افزایش سطح رضایت کارکنان را در جنبه‌های مختلف شغلی در پی خواهد داشت و از سوی دیگر بیان‌کننده نگرش‌های مردم‌گرا در بهسازی بهره‌وری نیز است.

نقش آموزش در کاربرد فناوری

با وجود اینکه مدیران کتابخانه ملی به نقش و اهمیت اساسی آموزش در توسعه و بسط فناوری در ساماندهی سازمان خویش به خوبی آگاهند، اما متأسفانه نبود برنامه‌ریزی صحیح به خصوص در زمینه آموزش مداوم

تحصیل کرده‌اند. این عامل می‌تواند تأثیر زیادی در تعیین میزان رضایت شغلی افراد داشته باشد. از سوی دیگر، این نتیجه بیان‌کننده آن است که مدیران کتابخانه نسبت به مسئله جذب نیروهای متخصص برای تکمیل کار مورد نیاز خود اهمیت قائل هستند و این امر خود به خود موجب پویایی کتابداران و ارائه خدمات صحیح به مراجعان می‌شود.

افزایش کاربرد فناوری

در مجموع ۵۳/۳۰ درصد اعتقاد به افزایش کاربرد فناوری نسبت به چهار سال قبل داشته‌اند، البته باید توجه داشت در باب توسعه نظام‌های مبتنی بر فناوری لازم است که کتابخانه‌ها و مراکز علمی به ماهیت کار خود و جایگاه خویش در جامعه نیز توجه داشته باشند، و با حمایت، کمک مالی، تهیه امکانات، و ایجاد توانایی‌های مناسب که سبب رسیدن به فناوری روز،

کارکنان موجب نارضایتی گردیده است. همان طور آمار نشان می‌دهد ۶۷/۹ درصد از کارکنان نارضایتی خویش را از عملکرد بخش آموزش بیان داشته‌اند. در نتیجه انتظار می‌رود مسئولان در زمینه آموزش کارکنان و برای ارتقاء آنان پایدارترین نوع سرمایه‌گذاری را به کار بندند. هر چند سرمایه‌گذاری آموزش دیر بازده است اما با توجه به هزینه بالای خرید اطلاعات و برای کم کردن هزینه‌ها و اتلاف وقت کارکنان باید در پی بهترین راه آموزش کارکنان بود. در مجموع کتابخانه‌های آینده باید محل تلاقی نیازهای استفاده‌کنندگان و انبوه اطلاعات پایگاه‌ها باشند و کتابداران خود را برای رویارویی با حجم عظیمی از اطلاعات و انواع گوناگون نیازها و خواسته‌ها آماده کنند (۹: ۱۰۸).

افزایش تجهیزات و امکانات با توجه به فناوری

با توجه به آمار به دست آمده ۷۱/۸ درصد از کتابداران نارضایتی خود را از تجهیزات و امکانات بیان داشته‌اند. این امر بیان‌کننده نبود تعادل میان امکانات و فناوری روز است که از حد متوسط نیز پایین تر است و نباید از نظر دور داشت که هر چه هماهنگی میان تجهیزات کتابخانه و نظام رایانه‌ای بیشتر باشد منجر به همگامی کارکنان با فناوری پیشرفته اطلاع‌رسانی می‌شود، که خود ارائه خدمات بهینه و افزایش میزان رضایت شغلی را نیز دربر خواهد داشت.

تأثیر فناوری در افزایش ارتقاء شغلی، اعتبار شغلی، افزایش حقوق، آگاهی تخصصی

با توجه به آمار به دست آمده فقط ۳ درصد از کتابداران رضایت خویش را از ارتقاء شغلی بیان داشته‌اند. این امر بیان‌کننده نبود اقتدار و بی‌مسئولیتی در حوزه کاری فرد و تا حدودی بیان‌کننده سیاست‌ها و عملکردهای رابط با سرپرستان و کار انجام شده توسط آنان است. از طرف دیگر ارتقاء به سبب عامل روابط مدیران با برخی کارکنان سبب نارضایتی است. رضایت شغلی منوط به استقلال و آوازه، تحت تأثیر سن و سال و تجربه حرفه‌ای نیز قرار می‌گیرد، متأسفانه ارتقاء کتابداران بر پایه معیارهای عینی نیست، بلکه برگزینش‌های مدیران وابسته است که خود عاملی بر نارضایتی شغلی بوده تأثیر منفی بر کتابداران دارد.

آمار به دست آمده از اعتبار شغلی و افزایش حقوق به ترتیب با ۳ و ۲ درصد بیان‌کننده نبود تعادل میان قدرت و مسئولیت، شرکت در تصمیم‌گیری‌ها و تأمین شغلی کتابداران است. ضروری است تا حدودی در سیاست کتابخانه و معیارهای مربوط به آن تجدیدنظر شود تا رضایت از کار در کتابداران به وجود بیاید. «دستمزدهای پایین و نداشتن پایگاهی مناسب و تأمین اجتماعی برانگیزه اثر دارد. کسی نمی‌تواند در جایی که از انگیزه خبری نیست از خرسندی در کار سخن براند» (۱۴: ۱۶). آمار به دست آمده از آگاهی تخصصی ۹۲/۲ درصد است که بیان‌کننده عملکرد مثبت مدیریت کتابخانه و کتابداران در دستیابی به اهداف سازمانی است.

تأثیر فناوری در افزایش سرعت، نظم، سادگی، پیچیدگی، و جذابیت

طبق آمار به دست آمده نقش فناوری در میزان افزایش سرعت، نظم، جذابیت، سادگی و پیچیدگی امور به ترتیب با ۹۳/۲۰ درصد، ۵۵/۳۳ درصد، ۳۹/۸ درصد، ۳۳/۹۸ درصد و ۰ (صفر) درصد، نشان‌دهنده تأثیر فناوری در افزایش کارایی کتابداران توسط عوامل یاد شده است. اگر در نظام شبکه‌ای کتابخانه‌ای عوامل یاد شده که بر اثر فناوری به وجود می‌آید توسط افراد متخصص در زمینه‌های مختلف کنترل و نظارت شود می‌تواند موجب کارآمدی بیشتر و کاهش مشکلات اجرایی کمتری بشود.

تأثیر فناوری در افزایش اوقات فراغت

با توجه به آمار به دست آمده ۷۶/۶۹ درصد از افراد اعتقادی به افزایش اوقات فراغت نداشته‌اند. در اینجا باید یاد آور شد که فناوری در حین اینکه موجب افزایش سرعت و دقت می‌شود خود مشوق افزایش حجم کار نیز است، بنابراین کیفیت و کمیت کار افزایش می‌یابد و سبب کاهش اوقات فراغت می‌شود. جالب اینکه خدمات اطلاعاتی جدید هم نیاز استفاده‌کننده به کمک متخصصان اطلاعاتی را افزایش می‌دهد و هم رابطه آنها را با یکدیگر کاهش می‌دهد، و این فرصت مغتنمی خواهد بود که کتابداران به ارتقاء خدمات مخصوص خود سوق داده شوند تا برای کمک به کار کتابخانه خود اقدام

تضمین‌کننده مدیریت است. چنانچه نتایج واقعی با اهداف از قبل پیش‌بینی شده همسو باشد مطمئناً موجب دوام و بقا مدیریت نیز می‌شود.

تأثیر فناوری در افزایش بیگانگی افراد با یکدیگر
با توجه به آمار به دست آمده ۸۶/۴ درصد از کتابداران اعتقادی به افزایش بیگانگی بر اثر ورود فناوری نداشته‌اند. در این زمینه، باید گفت اگر ارزش خدمات انجام شده توسط کتابداران و نقشی که آنها در این امور دارند به آنها تفهیم شود نه فقط موجب بیگانگی نخواهد شد، بلکه با درک درست از توانایی‌های منحصر به فرد در امور و اهمیت دادن به کار آنها می‌توان موجب تقویت انگیزه رقابت شد مشروط به آنکه مورد قضاوت درست قرار گیرند. لازمه این امر می‌تواند آموزش روش و شیوه ارزیابی خدمات اطلاعاتی کتابخانه توسط خود کارکنان باشد. «هیچ اختراعی هر چند هوشمندانه نمی‌تواند جای انسان را بگیرد چرا که، نه واژه‌های ماشینی، بلکه کلام انسان ضرورت اساسی دارد و کلام انسان است که به دیگران می‌آموزد چگونه دانش را به مردم دیگر انتقال دهند» (۱: ۶۴).

ترجیح نظام ماشینی بر نظام دستی با توجه به فناوری

با توجه به آمار به دست آمده ۸۲/۵۲ درصد از کارکنان کار با نظام ماشینی را به کار نظام دستی ترجیح می‌دهند و این واقعیت را پذیرفته‌اند که فناوری‌های الکترونیکی اطلاع‌رسانی، نقش مرکزیت کتابخانه‌های سنتی را کاهش داده‌اند و فهرست‌های پیوسته مشترک و شبکه‌های ارتباطی مربوط به آنها، امکان دستیابی آسان به موجودی و منابع متعدد را فراهم ساخته‌اند. شبکه‌های خدماتی و آرشیوهای اطلاعاتی که با موضوعات تخصصی‌تر سروکار دارند، سریعاً رو به رشد هستند، بعضی کتابداران نیز اهمیت روزافزون این منابع اطلاعاتی را دریافته‌اند و در حال فراگیری نحوه استفاده از این منابع هستند و خود را آماده می‌سازند تا به دیگر افراد در به‌کارگیری این اطلاعات کمک کنند (۱۵: ۵۹-۶۰).

با توجه به آمار به دست آمده ۸۲/۵۲ درصد از کارکنان کار با نظام ماشینی را به کار نظام دستی ترجیح می‌دهند و این واقعیت را پذیرفته‌اند که فناوری‌های الکترونیکی اطلاع‌رسانی، نقش مرکزیت کتابخانه‌های سنتی را کاهش داده‌اند و فهرست‌های پیوسته مشترک و شبکه‌های ارتباطی مربوط به آنها، امکان دستیابی آسان به موجودی و منابع متعدد را فراهم ساخته‌اند.

کنند، و در بهبود و پیشرفت کتابخانه خود مؤثر واقع شوند. با کاهش اهمیت کتابخانه‌های فیزیکی، کتابداران و متخصصان اطلاعاتی باید فعال‌تر باشند و خدمات ویژه‌تر ارائه دهند. آنها باید بیشتر در نقش مشاوران اطلاعاتی عمل کنند تا متولیان سنتی و غیرفعال منابع اطلاعاتی و توزیع‌کنندگان اسناد.

افزایش نظارت مدیران بر کار کتابداران با توجه به فناوری

با توجه به آمار به دست آمده متأسفانه در مجموع ۷۳/۷۸ درصد از کارکنان اعتقادی به نظارت مدیران بر کارکنان نداشته‌اند. ۱۵/۵۳ درصد از کتابداران متخصص و ۱۰/۶۷ درصد از کتابداران غیرمتخصص به افزایش نظارت مدیران اعتقاد دارند.

اگر چه مدیران رده بالا بر مدیریت راهبردی نظارت دارند، اما موفقیت اقتضاء می‌کند که مدیران همه نواحی عملکردی نیز با همکاری یکدیگر بر داده‌ها، فکرها، اطلاعات نظارت داشته باشند. نظارت داخلی به روابط میان حوزه‌های عملکردی تمرکز می‌بخشد. نقاط قوت و ضعف با هم یکی شده همراه با عوامل خارجی تعریف روشنی از مأموریت، راهبردها و اهداف سازمانی به دست می‌دهند (۱۲: ۶۲).

در کل باید این اصل را پذیرفت که اگر بر همه فعالیت‌های انجام شده به شکل صحیح نظارت شود،

پیشنهادهای اجرایی

- آموزش مداوم کارکنان برای همگام بودن با تحولات جدید برنامه‌های نرم‌افزاری کتابخانه؛
  - بالا بردن مهارت‌های رایانه‌ای، دانش حرفه‌ای، و نوآوری با ایجاد کلاس‌های آموزشی؛
  - افزایش تعداد رایانه‌ها؛
  - ایجاد مستند اسامی آنگره در شبکه داخلی؛
  - دسترسی به بانک بخش خطی به صورت پیوسته؛
  - پشتیبانی موضوعی در حوزه‌های گوناگون (خطی، مستند، مؤلفان، لاتین، عربی) به صورت شبکه‌ای در نظام رایانه‌ای کتابخانه؛
  - نمایه مرتب و منظم برای روزآمد کردن کتابشناسی؛
  - مجرا کردن رایانه‌های بخش مستند فارسی و لاتین؛
  - ایجاد دسترسی به منابع مستندسازی (معجم المؤلفین، معجم المطبوعات و مانند آن) به صورت شبکه‌ای در نظام رایانه‌ای کتابخانه؛
  - ایجاد دسترسی به منابع لاتین به صورت شبکه‌ای در نظام رایانه‌ای کتابخانه؛
  - ایجاد امکانات ماشینی برای بخش فهرست قفسه به جهت تسریع در اصلاح کارها؛
  - رسیدگی و رفع اشکالات قالب‌های برنامه‌های نرم‌افزاری بخش‌های مختلف کتابخانه توسط متخصصان بخش‌های موجود در کتابخانه‌ها؛
  - رسیدگی به وضعیت ورود اطلاعات؛
  - تسریع در رساندن نمونه خوانی‌های کاربرگه‌ها.
- ### منابع
- آذرنگ، عبدالحسین. شمه‌ای از اطلاعات و ارتباطات. تهران: نشر کتابدار، ۱۳۷۸.
  - افنائی، نجیبه. «مطالعاتی درباره کاربرد کامپیوتر در کتابخانه‌ها و مراکز اسناد و مدارک دانشگاهی در جهت زمینه‌یابی استفاده از کامپیوتر در خدمات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های مرکزی و مراکز اسناد دانشگاه‌های ایران». پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی ایران، ۱۳۷۱.
  - امامی‌العربی، شهلا. «بررسی چگونگی استفاده از رایانه در کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران». پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۶.
  - اوتالا، ال. به‌کارگیری مادام‌العمر در مشارکت بخش آموزش و محل کار: چالش‌های حقوق اخلاقی و اجتماعی فضای رایانه‌ای. تهران: خانه کتاب، ۱۳۷۹.
  - باقری، فاطمه. «بررسی میزان رضایت شغلی کتابداران کتابخانه‌های تخصصی و دانشگاهی (دولتی) شهرستان کرج». فصلنامه کتاب، دوره دهم، ۱ (بهار ۱۳۷۸): ۹۰-۱۰۱.
  - تاج، شعله. «بررسی عوامل به‌کارگیری رایانه در کتابخانه‌های دانشکده‌های دانشگاه تهران». پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۶.
  - حافظیان رضوی، کاظم. «تحول و تغییر در شیوه‌های آموزشی راهی برای ایجاد انگیزه استفاده از کتابخانه‌های تخصصی». فصلنامه کتاب، دوره سیزدهم، ۲ (تابستان ۱۳۸۱): ۷۵-۸۱.
  - خسروی، فریبرز. «یادداشت سردبیر». فصلنامه کتاب، دوره سیزدهم، ۲ (تابستان ۱۳۸۱): ۸.
  - علوی، بلال. «دو کارکرد اصلی کتابخانه‌های آینده، اطلاع‌رسانی و کمک به آموزش». فصلنامه کتاب، دوره سیزدهم، ۳ (پاییز ۱۳۸۱): ۱۰۴-۱۰۹.
  - علیپور حافظی، مهدی. «راهبردها و کاربردهای تجارت الکترونیکی در مراکز اطلاع‌رسانی تخصصی ایران و ارائه راهکارهای مناسب». فصلنامه کتاب، دوره سیزدهم، ۳ (پاییز ۱۳۸۱): ۶۶-۶۳.
  - فرهادی، ربابه. «بررسی وضعیت موجود کتابخانه‌های دانشگاهی شیراز نگرش کتابداران در کاربرد تکنولوژی‌های اطلاعاتی در کتابخانه‌ها». پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۶.
  - قائد شرفی، هما. «جنبه‌های مدیریت استراتژیک در کاربرد خدمات اطلاع‌رسانی». فصلنامه کتاب، دوره هشتم، ۱ و ۲ (بهار و تابستان ۱۳۷۶): ۵۷-۷۱.
  - قنبری پور محمدآبادی، امان‌الله. «بررسی سیستم‌های رایانه‌ای موجود در کتابخانه‌های ایران». پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۰.
  - کایا، ابرو. «رضایت شغلی کتابداران کشورهای در حال توسعه». ترجمه اسدالله آزاد. در گزیده مقالات ایفلا ۸۵ ترکیه: ۲۰-۲۶ اوت ۱۹۹۵. زیر نظر دکتر عباس حریری به همت و ویراستاری تاج‌الملوک ارجمند. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ص ۹-۱۹.
  - مالینکو نیکو، راس میشل. «دنیای جدید و متهور

اطلاعات». ترجمه محسن عزیزی. اطلاع رسانی، دوره
دهم، (بهار پ ۱۳۷۲) ۵۴-۶۰.
۱۶. نوذری، سودابه. «نقش فناوری اطلاعات در وضعیت
شغلی کتابداران کتابخانه های فنی و مهندسی تهران». فصلنامه
کتاب، دوره دوازدهم، ۴ (زمستان ۱۳۸۰): ۸-۲۵.

تاریخ دریافت: ۱۳۸۲/۳/۲۷

